

הרבי חיים דרוקמן

אורותיהם המיוחדים
של המועדים והזמנים לימינו

ניסן ♦ אירן ♦ סיון

אור עציון ספרי איקות תורניים
המכון התורני ע"ש ר' יצחק וחנה סטרולוביץ'

לזכרון עולם ולעלוי נשמה

האי גברא רבא ויקירא

ר' נתן בן זאב גוטليب ז"ל

איש רב פעלים לתורה וחסד
गומל חסדים טובים לכל דכפין
שיפע עיל וSHIP נפיק ולא מחויק טיבותא לנפשיה
נ.ל.ב.ע. ח' תשרי תשד"מ
ת.נ.צ.ב.ה.

לזכרון עולם ולעלוי נשמה

האברך הבלתי נשכח
איש החסד והמעשה

ר' יעקב פנחים בן ר' נתן גוטليب ז"ל

איש ישר, נעים הליכות ורב TABONOT
תומך נלהב של מוסדות תורה וחסד
רב פעלים לתורה וחסד
ונתקיים בו "פור נתן לאבינוים,
עדקתו עומדת לעד, קרנו תרום בכבוד"
נ.ל.ב.ע. כ"ט אדר ב' תשנ"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ואחיו
ר' משה טוביה גוטليب נ"ז

Rabbi Chaim Drukman
Lazman Haze

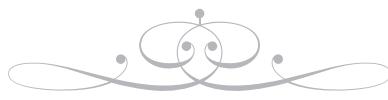
הרב חיים דרוקמן
לזמן הזה

עורך: עומר פדור
הספר נערך מתוך שיורי הרב במשך השנים על ידי תלמידיו שתרמו חלקם
בהכנת הספר ובמיוחד מוטי גבאי ואלחנן גינזברג – תודה לכלם!
תודה נוספת לר' משה פרנקל שהעמיד לרשותנו את מכירתו סיוכמיו

עיצוב: נירה לוי

מסת"ב-3-39-7277-978-965 ISBN 978-965-7277-39-3
© כל הזכויות שמורות
המכון התורני אור עציון
ת"ד 92 מרכז שפירא 8502822-08
machon@oretzion.com
מרכז שפירא תשע"ג

תוכן העניינים

13	עם הספר.....
15	הקדמת העורך
18	מאמר פתיחה.....
19	קידוש החודש – ישראל והזמנים
31	חג הפסח.....
31	שבת הגדול
45	הסדר שמעל לסדר
47	למשמעותו של איסור חמץ
59	"הא לחמא עניה.."
71	"מתחיל בಗנות ומסיים בשבח"
85	"כנגד ארבעה בנים דיברה תורה"
97	"המשפחה אישר העלייתי מארץ מצרים"
113	דצ"ה, עד"ש, באח"ב
125	"כאילו הוא יצא מצרים"
139	"וחותם בגאותה"
153	נצח ישראל
171	ספרית העומר.....
171	"ספרית העומר" – מדוע לעומר?
186	יום השואה
187	"אמרו לנו ונכחידם מגוזי!"

תוכן עניינים מפורט

מאמר פתיחה

קידוש החודש - ישראל והזמנים

המצוה הראשונה בתורה היא מצוות "קידוש החודש" – קביעת החודש בבית דין על פי עדים. מדוע לא די בלבד שנה וגיל וחישובים אסטרונומיים? ומדוע מצווה זו היא הראשונה בתורה, ואפשרות לקיום בארץ ישראל בלבד?

חודש ניסן

חג הפסח

שבת הגדול

"שבת שלפני הפסח קורין אותו: 'שבת הגדול' מפני הנס שנעשה בו" – הנס שנעשה קשור הוא עם תעוזתם של ישראל לעומד בעוצמה כנגד האדון המצרי ולעבוד את ד'. עליינו לשוב לזכיפות קומתנו ולהזכירנו האמיתית גם בימינו.

הסדר שמעל לפדר

אימרה עממית גורסת שלעם ישראל אין סדר כלל – שhero, כשותוף-סוף יש להם: "יל סדר", מיד הם שואלים: "מה נשתנה?!" האמת היא, שבמשפט זה טמון עומק גדול: אכן לעם ישראל אין סדר!

למשמעותו של איסור חמץ

בפסח אנו מצוים שלא לאכול עיטה שהחמצה, לא לאכול חמץ, אלא רק מצה, משום ש"לא הספיק בזמן של אבותינו להחמיר" ביציאת מצרים. מה מבטא המצה ומה החמצץ? ומדוע נדרש ישראל להסתלק ממצרים בחיפזון?

"הא לחמא עניא"

הגדה פותחת במאמר המפליא: "הא לחמא עניא". מדוע דווקא מאמר זה פותח

השואה – ביטוי שייא לנצח ישראל	197
"זבוגנים הם לא תרגיע ולא יהיה מנוח לכף נגלה"	205
משואה לתקומה	219
יום הזיכרון לחללי צה"ל	226
מערכות של צבא ומלחמה בישראל	227
מסירות נפש למגע עם ישראל	239
יום העצמאות	247
שמחת יום העצמאות	247
"היונו כחלמים"	257
"יָאמְרוּ גָּאוֹלִי ד'"	263
קידוש השם שבתקומת מדינת ישראל	269
מדינת ישראל – מצוות עשה מהתורה	279
ל"ג בעומר	293
מתורתו של רבי שמעון בר יוחאי	293
יום ירושלים	309
ימים העצמאיות ליום ירושלים	309
ירושלים של מעלה וירושלים של מטה	317
"והפץח" – זו ירושלים!	323
חג שבועות	345
מעמד הר שני – היסוד לאמונה ישראל	337
הבריאה והתורה	345
החינוך המתגלה במתן תורה	349
האחדות כבסיס לקבלת התורה	357
משמעותה של מצות תלמוד תורה	365
לימוד ולמד	371
הקשר בין מגילות רות למתן תורה	377
החסד בתורה ובמגילות רות	387
כיצד ייתכן גירוי?	403

ספרית העומר

"ספרית העומר" - מודיען לעומד?

את "ספרית העומר" אנו סופרים החל ממוצאי יום טוב ראשון של פסח ועד לחג השבעות. מה מבטאת ספריה זו? האם הסיבה שהיא נקראית על שם: "קורבן העומר" היא רק שם שחולקת עמו תאריך זהה?

יום השואה

"אמרו לך ונכחידך מגוי!"

שנתא ישראל הchallenge מאז הופעתם עם ישראל בעולם. בכל הדורות כמו וניסו להשמידנו בכל דרך אפשרית. מחוקרים ואנשי הגות ובין התלבטו בשאלת השאלה: מהו השורש העומק לשונאה זו? מה המקור לשונאת ישראל והרצון להשמדם?

השואה - ביתוי שייא לנצח ישראל

במהלך הדורות כולן ניסו העמים לכלותינו. כל אחד באסטרטגייה משלה, ניסה לעקור את ישראל מכיוון אחד. בדור האחרון שולבו האסטרטגיות כולם, ובכל זאת – עם ישראל חי וימשיך לחיות! חרב איזומי אויבינו בימיינו.

"ובגויים החים לא תרגיע ולא יהה מנוח לך רגלא"
אין ביכולתנו להבין את מעשי ד', ובמיוחד מאורע טרואומי כמו השואה. אך יחד עם זאת, חובה علينا להסיק מסקנות. זועות השואה צריכות לעורר את הגולים ברוח ולבוס מן הגלות, לשוב אל ארצנו ומולדתנו, אל אחוזות אבותינו.

משואה לתקומה

כדי להיכנס ליום העצמאות ולהציג אותו כראוי, יש הכרה להיזכר תחילת בנוראות השואה, לעبور את ה"פַּרְזָדוֹר" של יום השואה. מפגש עם השואה היא הדרך לתקומה, היא מבלייטה את העורך העצום של התקומה.

יום הזיכרון

ערכם של עבד ומלחמה בישראל

התפקיד האחרון המוטל על משה רבינו, איש האלוהים, הוא יציאה למלחמה, ואת תפקיד זה הוא מודזר וועשה בשמה. ממשה ובינו אנו לומדים על משמעותן של מלכותות בישראל, ודרכו אנו נפגשים גם עם התפיסה הנעה ביטור של ערך הצבא בישראל.

את ההגדה? למה נכתב בארמית, בשונה משאר חלקי ההגדה? לשם מה הוא נתחבר ומה משמעותו? וכי怎 מתוכו נוכל ללמידה על משמעות יציאת מצרים כולה?

"מתחליל בגנות ומס"ס בשבח"
מדריכים אותנו חז"ל כיצד יש לדודר את סיפור יציאת מצרים: "מתחליל בגנות ומסיים בשבח". האם ראוי להזכיר את גנותינו בליל הסדר, כאשר כולנו לבני מלכים שיצאו לחירות? ומהי אותה ה"גנות" ומהו ה"שבח"?

"כגנד ארבעה בין דיבריה תורה"
עיקר מצותليل הסדר הוא מסירת סיפור יציאת מצרים לדoor הבא. יש להתייחס לכל בן, לפי המצב הרוחני שבו הוא נתון. איןנו מתעלמים מכך בן ומאנך שלא, ואפילו לבן ה"רשע" – יש תשובה – ארבעה בניים – כולם בניים!

"המשפחחה אשר העליתני מארץ מצרים"
חג הפסח טומן בחובו עקרון ייחודי ומשמעותי, הרלוונטי במיחודה לדורנו ולתקופתנו. אחד מהארוטוי המיעודות של חג הפסח מתייחס לשפחחתו הכללית הייחודית, ומעניק לנו הזדהה כיצד להתייחס אליה במצבים שונים.

"דצ"ך, עד"ש, באח"ב"
בהגדה אנו מזכירים את עשר המכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים, ומוסיפים: "רביה יהודה היה נתן בהם סימנים: דצ"ך, עד"ש, באח"ב" – מה מוסיפים לנו וראשי תיבות אלו, שההגדה מצאה לנכון להזכירים בליל הסדר?

"כאילו הוא יצא ממצרים"
יציאת מצרים אינה מתייחסת רק לדור יוצאי מצרים, אין היא ורק כזכור ישן נושא, היא שיצכת לכל הדורות כולם – לדור שנולד במדבר ומתכוון לבנינה הארץ, לימי בית המקדש ואך לימיינו אנו!

"וחותם בגאולה"
אתليل הסדר אנו מסוימים ב"ברכת הגאולה", אשר משמעותה היא: הודהה לד' על כל אשר זכינו לו כבר, ומתרוך ביטחון מלא בכל שזנה עוד – כל זאת מתווך תפילה עמוקה לב להשלמת הגאולה במהרה!

נצח ישראל
מודיע דוקא ישועת מצרים היא מהוות את: "פענני הישועה", מהם ניתן לשאוב:
"ミם בְּשֶׁזֶן", אוטם "ミם קָרִים עַל גָּפֵש עַיְפָה" ורצוcharה מключи החיים ואיזומי האויבים? מהו פלא קומו של עם ישראל וסוד "נצח ישראל"?

ל"ג בעומר

מתורתו של רבי שמעון בר יוחאי בסיקור מאמרו של רבי שמעון בר יוחאי, אנו פוגשים בהתיחסותו העמוקה ליהודים של ישראל, ארץ ישראל, ההתאמתה המהותית שביניהם, ויעודם המchioד של ישראל – כעם ריבוני בארץ. הכל מתוך העמקה בפנויות התורה וברזיה.

יום ירושלים

ימים העצמאות ליום ירושלים

אנו חוגגים שני ימים בשנה בהקשר עם תחינתנו המחוודשת – יום העצמאות ויום ירושלים. יום העצמאות הוא יום הולדתת של המדינה – אך לשם היא נולדה? מה מגמתה ותכליתה? בא יום ירושלים וכורא: "מי מצין פצע תורה – דבר ד' מירושלים!"

ירושלים של מעלה וירושלים של מטה במשך שנים בינו והتابלו על הורבן ירושלים. بما מתבטאת הורבן העיר? מה היחס בין ירושלים לשאר חלקי ארץ ישראל? וכייז עליינו להתיחס למצב העיר בימינו, לאחר שהקדוש ברוך הוא זיכנו להשכלה שליטון ישראל?

"וְהַנֶּחָחָה – היא ירושלים!

ירושלים תובעת מאיינו להביט על המציגות באספקלה של נצח. ללא השקפת הנצח עלולים המשברים התוכפים אותנו להפיל את רוחינו, ואף להביאנו לידי ייאוש. במבט של נצח המציגות נראית באור שונה, והראיה רחבה וכוללת יותר.

חודש סיוון

חג שבועות

מעמד הר סיני – היסודות לאמונה ישראל

ישנן דרכים רבות להגעה להכרת הבורא. אחת מהן היא דרך ההסתכלות בבריאה, המצבייה על קיום בורא. אך ישנה דרך מรองמת יותר, דרך מגעים להכרה גבואה יותר של רבונו של עולם, לדרכו זו זוכה עם ישראל לדורותיו במעמד הר סיני.

הבראה והתרורה

שתיקת הבראה בזמן קבלת התורה מבטאת את העובדה שה תורה מהווה את תוכן המציאות כולה. ומתוך מעמד הר סיני עולה ובוקע: "קול גָּדוֹל", המהודה בכל קצחות תבל, לאורך כל הדורות, המודיע כי התורה היא התוכן והמשמעות של העולם כולו!

מסירות נפש על עם ישראל
מסירות הנפש על עם ישראל, היא שזכתה את אחאב המלך בהנהגה, חרב כל מעשיו הרעים. מכאן נלמד על ערכיה של מסירות הנפש על עם ישראל, ומכאן גם היחס האמתי לחילנו, חיליל צה"ל, המוסרים את נפשם יומ-יום על שמירת העם והארץ.

יום העצמאות

שמחת יום העצמאות

בשנים האחרונות, קמים אנשים ותוהים על חוגגות יום העצמאות: "ישראל מה זה עשה?". שאלת זו נשאלת בכ庵 נוכח המציאות הקשה, כאשר אנו, במו ידינו, מכרסמים ופוגעים בעצמאותנו. האם באמת יש מקום עדין לחוגג את יום העצמאות?

"ח'ינו כחולמים"

במקום לראות את ההתוחשות הגדולה באמיתותה, במקום לחוש את גודל האירועים שעכינו להם, אנו שקועים בעניות ובקשיים ומונתקים מהמציאות בגודלה האמתי. איןנו רואים את המאורע האדיר שהתרחש עם תקומה של מדינת ישראל!

"אמרו גאולי ד'"

מי שאינו עוזם עניינו כלפי המציאות ומכיר בכך שהוא עצמוני: "גאולי ד'" – הריחו שרייה חדשה ומרוממת, שנשבחים גאולים לשם גדול. השירה הפנימית והנגנית שאנו קוראים אליה: להכיר בגאותה ולשםה בה, לשיר עליה ולהודות למי שפועל אותה!

קידוש השם שבתקומת מדינת ישראל

עצם התקומתה של מדינת ישראל וקיובן הגלויות בתוכה מהו קידוש השם עצום. הקמת המדינה משיבה לעם ישראל את גאוותו הלאומית, והוא שב להיות עם משפיע, עצמאי ובעזרת ד' גם מרכז. יש לו אמורה בעולם, ויש לו במא להציג אמריה זו, יש לו כח ויכולות – יש לו מדינה.

מדינת ישראל – מצות עשה מהתורה

בדורנו זכינו לפלא הגדול של הקמת מדינת ישראל. מהו הערך האמתי הגדול של מדינתנו? מדוע עצמאות היא אכן דבר הכרחי לנוili "יעודינו בעולם? ומה שלא נסתפק בחיה גלות עשרים ומרוחים ונעדיף חיים מורכבים בארץ?

עם הספר

כל חג שנקבע לעם ישראל לדורות, לא נקבע רק כדי שנזכור אירע מסויים שהתרחש לאבותינו לפני אלפי שנים, אלא שלAIRוע זה ישנה משמעות עברוננו. AIRוע זה מכיל מסרים חשובים ביותר לכל הדורות. הואណוד להזין את כל הדורות כולם בתוקן העורכי המיחוד שבו.

רבותינו (פסחים קט' ב) מדגשים עניין זה מפורשות ביחס לפסח: "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו **כאלו הוא יצא ממצרים**". AIRוע יציאת מצרים איננו רק AIRוע שהתרחש לפני אלפי שנים, אלא הוא בעלמשמעות לכל הדורות כולם.

כך גם בוגר לחגיגים האחרים, הן אלה שמהתורה, והן אלה שנקבעו על ידי חכמים. דברים אלה אמורים לא ורק ביחס לחגיגים, אלא גם ביחס לשאר האירועים שנקבעו לדורות.

הזמןים השונים שנקבעו לדורות הימים אוROTות נצחים גדולים, הבאים להאריך חיינו בוגניהם השונים. לכל זמן וזמן שנקבע לדורות ישנים מסרים כלליים לכל דור ודור.

אשרי הדור המשכיל להאזין למסורת הזמן וכך קלולט מהם את המסר המיחוד לדור שלו, את ההתיחסות המיחודה לביעיות המיחודה של תקופתו. בספרנו זה השתדלנו להציג כיצד תוכן האירועים של הימים ההם מאירים, מכונים ומדריכים לזמן הזה.

ספר זה – הראשון מבין שלושת הספרים העוסקים בענייני הזמן, מתייחס לחודשים ניסן, אייר וסיוון – ומתקדם ברובו בגאולה הראשונה – היא גאולת מצרים, ובגאולה الأخيرة, שבתהליכה אנו זוכים לחיות בדור שלנו.

החינוך המתגלה במטען תורה מתן תורה בא לחולל מהפך ביחס שבין האדם לא-אלוהים. התורה היא שיצרה את התפיסה הישראלית, הגורסת שקדושה יכולה להתבטא בחיים – בחיי קודש. אצל האומות, הקדושה היא דבר שמחוץ לחיים ומעבר להם.

האחדות כבסיס לקבالت התורה התורה ניתנה לישראל כאשר כל ישראל ענו ייחדי, ב"kol achd" – כיצד נוצרת אחדות מופתית זו, עד כדי כך שציבור שלם מגיב יחד בצהורה זהה ותואמת כל-כך, כמקהלה המונחת על ידי מנץח המשמן להם מה לומר ומה?

משמעותה של מוצאות תלמוד תורה התורה מגלה שכל העולם כולו נברא במתורה לשמש כליה לקדושה – ורק לשם כך יש לו רוך וחוכת קיום. פיתוח העולם כדי והוא, כיוון שהוא לסייע בסופו של דבר, לגילוי הקדושה בעולם, אך לו לא זאת – אין טעם בפיתוח העולם.

לימוד וללמד
מצות תלמוד תורה היא מצוה חשובה ביותר: "ותלמוד תורה כנגד כולם". דרך הגדות אופי מצות תלמוד תורה, נוכל ללמד על השקפת החסד של התורה, שעיקר התלמוד אינו למד בעצמו – אלא, למד לאחרים.

הקשר בין מגילת רות למטען תורה
ב倡 השבעות ישנן מקהילות ישראל הנוגנות לקרוא את "מגילת רות". בהסתכבות ראשונה, הדבר מעורר תמייה – איזה קשר קיים בין חג מטען תורהנו, למגילה העוסקת ברות, הגירות הבאה מהעם המואבי השפל?

החסד בתורה ובמגילת רות
בפרק הקודם דנו בקשר שבין מגילת רות לחג שבעות מצד התקופה המשותפת לשני אלו – ימי הקציר, ומתרונות העניים המופיעות בתקופה זו. בפרק זה נדון בmahootה המיחודה של תורה ישראל, המתגלה במיחודה דרך מתנות האביגונים, המתקיימות במגילה.

כיצד יתכן גיור?
וכי תוכל אבן להיפך לעז? וכי יכול עז לשונות צורתו לבעל חיים? והאם זה האחרון זיכה אי פעם להזות חדשנית בשל בן אדם?! כיצד יכול אדם משאר האומות להיפך לאיש ישראל? **כיצד יתכן גיור!**

הקדמת העורך

אורם של הזמנים

"שהחינו וקיימנו והגיענו לזמן זהה!"

ברכת "שהחינו", הנאמרת בהקשר למציאות חדשה ושמחה, נcona
וראויה בכל הדפסת ספר, אך בספרנו זה היא בעלת משמעות מיוחדת.
הרב חיים דרוקמן שיליט"א, אישיות שכולה תורה ומסורת נפש מען כל
ישראל ואرض ישראל, מחדיר במשך שנים ובות לב תלמידיו את האהבה
לעם ישראל, לתורת ישראל ולארכ' ישראל, בלי פשרות או טשטוש מושגים.
ニישתו המיחודת של מורנו ורבינו ביחס לזמן ישראל היא, להזות בכל
חג ומועד את **הניצוץ היהודי** שבו, את קרן האש המיחודת ששולח החג
לדורנו.

הרב איננו מתעסק בחג באופן תיאורתי בלבד, אלא מפיק לקחים,
ערכדים, ומשמעות מותך החג לדור המיעוד שלנו, דור ה"עקבתא דמשיחא",
בהקשר למדינתנו המודגשת, מדינת ישראל, "ראשית צמיחת גואלינו".
דרךו של הרוב היא לנתח את משמעויות הזמן מותך עיסוק במקורות
חוז'ל, על פי הדרכת רבותינו הראשונים – ועד לאחרוני זמינו, ובראשם –
הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, ובנו, אשר היה רבו המובהק של רבנו,
הרבי צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל.

תוכן הספר

ספר זה פותח את סדרת ספרי הרוב בנושאים זמינים, ומכל בתוכו שיעורים
על התקופה שבין פסח לשבעות, חודשים: ניסן, אייר וסיוון.

ומענייןית מאוד הקבלה שבין שתי הגאולות הללו:
בחג הפסח, המבטא את הגאולה הראשונה, נולד עם ישראל והופיע
בעולם, ובחג השבעות מתברר מדוע נולד עם ישראל ומה הייעוד של
הופעתו בעולם – לגלות את תורה ד' ולהגשים את רצונו.

ובימים העצמאות, המבטא את הגאולה האחרונה, נולדה מדינת ישראל
והופיעה בעולם. ביום ירושלים שלאחריו, מתברר מדוע נולדה מדינת
ישראל ומה ייעודה בעולם: "כִּי מִצְיאֹן תִּצְאַ תֹּרֶה וְדָבָר ד' מִירוּשָׁלָם" (ישעיהו
ב, ג) לכל אפסי ארץ.

שתי הגאולות הללו פותחות ביום המבטא את הפן החיצוני של הגאולה,
וחותמות ביום המבטא את הייעוד והמטרה שלו.

ספרית העומר, המקשרת בין פסח לשבעות, מדגישה את הערך המיעוד
של התורה עם כנסתנו לארץ – לרים את כל המציאות הארץ ולקדשה.
ובקשר עם תקומה מדינת ישראל, ישנה גם התיחסות ל"יום השואה"
הסמוק ליום התקומה, מעין "פרוזדור" דרכו נכנסים ליום העצמאות, והוא
פוקח את עינינו להכיר בערך הגדול של אירועי דוננו – תקומה מדינת
ישראל וקיבוצ' הגלויות המופלא שזכהנו בדורנו.

בתוך ימים אלו, עולה גם בירור בדבר ערכו הגדול והמיוחד של
מסורת הנפש למען עם ישראל, וכן, בירור ערכם של צבא ומלחמה
בישראל, שגמתם האמיתית להביא לשלום האמתי של "זכתתו
חביבותם לאתים וחניתותיהם לזרירות", לא ישא גוי חרב ולא
ילמדו עוד מלחתה" (ישעיהו ב, ד).

בהקשר עם ל"ג בעומר, יומו של רבינו בר יוחאי, הבנו מעט
מהתרות, הנובעת ממעמקי תורה ומבטאת בעוצמה מיוحدת את מהותם
של עם ישראל וארכ' ישראל והקשר המהותי שביניהם, וכן את הערך הגדול
של עצמות ישראל בארץ.

אכן, רק מותך אמונה, ובאספקלריה של תורה, ניתן להתייחס בצורה
אמיתית לאירועי ימינו. מותך התייחסות זאת נתבונן לאור אירועי הזמנים
ההם לזמן זהה.

חיים דרוקמן

פורים דמקופים, ה'תשע"ג

דברי סיום

אין לתאר את השמחה הגדולה, שמחת המצוה, שבעריכת והוצאה ספריו של רבינו ומורנו, הרב דורךמן, ממנו אנו יונקים את ערכיו התורה ושואבים את היחס הרואוי לדורנו ולמדינתנו המוחודשת, במשך שנים.

ספר זה, כקודמו, נערך מתוך סיכון תלמידי הרוב במהלך השנים, ולכלום מגיע יישר כח גדול ותודה!

תודה מיוחדת נשלהת אל מוטyi גבאי, בוגר הישיבה, אשר סיוכמו היו את אחד מאבני הפינה והיסודות בספר זה. ובנוסף, אחזיק טוביה לחברי היקר, אלחנן גינזברג, אשר סייע רבות באיסוף החומר, הפנה אותה לשיעורים נוספים שהמקו מנגד עיני, ואך העביר לי ובירם מסיכומו.

יה רצון שנזכה לשוב ולהחדש ימי שעון ושמחה על פני לוח השנה כולו, ואך ימי התענית והאבלות – "יהִיא לְבֵית יְהוָה לְשֻׁזֹּן וְלִשְׁמָחָה וְלִמְעָדִים טובים".

וכשם שזכינו להוצאה הכרך הראשון של סדרת הזמינים לרבנו – כך נזכה להוציא את שיעורי רבנו כולם!
אמון, וכן יה רצון!

עומר פדר

ادر ה'תשע"ג

אנו אומרים "זמןנים" ולא "מועדים", כיון שהabitivo "מועדים" מתייחס בזמןינו בדרך כלל לחגי ישראל באופן כללי, או באופן מצומצם יותר ל"שליחות הוגלים" בלבד – פסח, שבועות וסוכות. אך מצד האמת, לוח השנה שלנו כולל בתוכו עוד ימים רבים, אשר אינם מוגדרים כחגים ממש – כתעניות וימי זיכרון.

סדרת הספרים: "זמן הזה" מתעדת להכיל בתוכה את שיעורי רבנו סביר לוח השנה כולו, על כל זמניו המיוחדים.

בדורנו, דור הגאולה, קבענו כמה זמינים חדשים בלוח השנה, חלקים מביעים שמחה והכרת תודה – **יום העצמאות ויום ירושלים**, אך חלקים מהווים ימי זיכרון לנושאים כאוביים וטעונים, שקופה וחוזה עמנוא בדור האחרון – **יום השואה ויום הזיכרון לחללי מערכות ישראל**.

רצחה יד ההשגהה, כי זמינים מחודשים אלו נקבעו כולם בתחום הזמן הקצר שבין פסח לשבעות – ימי ספירת העומר, ובשל כך מוכזים כולם בספר זה.

קמעא-קמעא

ספרו הראשון של רבנו: "קמעא-קמעא, מדינת ישראל – ראשית צמיחת גואלתנו", אשר יצא לאור עלם פchorות משנה קודם להדפסת ספר זה, עוסק כמעט בנושא **גאותה של ישראל ומדינת ישראל** המוחודשת.

מן הרואוי היה להעמיד את כל ספרו הראשון של הרוב תחת הכותרת: "יום העצמאות", בספרנו זה.

ובכל זאת, על מנת שלא להאריך ולהזכיר על דברים, הובאו רק כמה מהנושאים שהזכיר בספר "קמעא-קמעא". הפרקים נערכו כשיעוריים עצמאים, אשר כל אחד ואחד מהם ניתן לקרוא בפני עצמו, בעוד שבספר "קמעא-קמעא", מובא מಹלך מובנה ומתרפתח של עקרונות הגוארה, מהות המדינה ועצמאות ישראל.

לבירור עמוק ועוני של נושא הגוארה ומשמעות הקמת מדינת ישראל, מומלץ העיון בספר "קמעא-קמעא".

קידוש החודש - ישראל והזמנים

המצוה הראשונה בתורה

בפרשת "בא" מופיעה המצווה הראשונה שנצטוּה עם ישראל בתורה, לקראת היציאה מצרים:

חַקֵּשׁ הָזֶה לְכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים, רָאשׁוֹן הוּא לְכֶם לְחֲדָשֵׁי הָשָׁנָה.

מפרש רשות על דרך הפשט:

על חודש ניסן אמר לו, זה יהיה ראש לסדר מנין החודשים, שיהא איר קרוּי: "שני", סיון: "שלישי"...

חודש ניסן הוא ראש החודשים למנין חודשי השנה על פי התורה.

רשות מביא פירוש נוסף על דרך הדרש, שבפסקוק זה נצטוּוּ ישראל על מצות "קידוש החודש":

הראהו לבנה בחידשה, וامر לו: כשהירה מתחדש יהיה לך ראש חודש.

חזק"ל מביאים (מכילתא דרבינו יeshmuel, בא, מסכתא דפסחא א):

רבי יeshmuel אמר: משה הראה את החודש לישראל ואמר להם:
"זה היו רואין וקובעין את החודש לדורות".

מה שהקדוש ברוך הוא הראה למשה ולימדו את מצות קידוש החודש – הראה משה לכל ישראל, וכן לימדו את מצות קידוש החודש.

קדושת ישראל נתקדשו הם, ואילו לא נתקדשו ישראל – לא היו קובעים חודשים וקוראים מועדים בבית דין.

מועדיו ישראל אינם נקבעים על פי עצמו, בניגוד לשבת. שבת חלה כל שבוע לאחר שישה ימים, דבר זה לא השתנה ולא ישנה מאז שבת בראשית. אך המועדים תלויים בתאריך, והתאריך תלוי בתחילת החודש, ובכינוס החודש נעשית על ידי ישראל. יצא איפוא, שקידוש הזמנים, והפיקתם מסתם ימי חול למועד קידוש – תלויים בקידוש החודש של ישראל, **בקדושתם של ישראל.**

לדוגמה: אם בית הדין קבע שראש החודש תשרי יהול ביום מסויים, נגורר מכך שעשרה ימים לבדוק לאחריו תחול קדושת יום כיפור, וחמשה ימים לאחר מכן חג הסוכות. ואם בית הדין יחליט מחדש את החודש يوم אחד לאחריו², יהול יום כיפור יום אחד אחריו וכן חג הסוכות.

המועדים מתקדשים בעולם מכח ישראל – על פי קידוש החודש של בית הדין, המיציג את כל ישראל.

בפתחה לפרשת המועדים נאמר (ויקרא כג, ד): "אֶלָּה מוֹעֵדִי ד' מְקֻנָּאי קָדֵשׁ, אֲשֶׁר תַּקְרְאוּ אֶתְּנָתָן בְּמוֹעֵדָם". עומדים חז"ל על כך, שאת המילה "אתם", אנו אמנים קוראים: "אותם" בעקבות הניקוד, אך בלי הניקוד יש לקרוא: "אֶתְּנָתָן" (ראש השנה כה, א):

"אֶלָּה מוֹעֵדִי ד' מְקֻנָּאי קָדֵשׁ, אֲשֶׁר תַּקְרְאוּ אֶתְּנָתָן בְּמוֹעֵדָם – בזמנן בין שלא בזמננו, אין לי מועדות אלא אלו (כפי מה שקבע בית הדין של ישראל).

בית הדין של עם ישראל קבע למיטה, בעולם הזה, את הזמנים, ועל פיהם נקבעים ומתקדשים "מועדיו ד'", ואפלו אם הקביעה אינה מדוייקת – "לא בזמן"!³

במסכת ראש השנה (כה, א) מובאת דרישתו של רבי עקיבא, המדגיש יסוד ישראל וראש השנה (כה, א) מובאת דרישתו של רבי עקיבא, המדגיש יסוד:

הרי הוא אומר: "אתם", "אתם", "אתם" שלוש פעמים³:
"אתם" – אפלו שוגגין,

כיום, נקבעים חגי השנה לפי לוח השנה המחוسب על פי שיקולים אסטרונומיים. אולם כשבית מקדש עומד על מכוונו והסנהדרין (-בית הדין הגדול) ישבה בלשכת הגזית שבבית המקדש, היו קובעים את החודש על פי ראייה. אנשים שראו את הלבנה מתחדשת¹, היו ממהרים אל בית הדין ומעמידים על שרואו. אם עדותם נמצא במצב כשרה, קובעים בית הדין שמתחיל החודש חדש, מקדשים אותו, ולפיו קובעים את מועדו של ישראל.

מדוע יש צורך בטהילה קביעת החודש על פי ראייה? האם זאת משום שלא ידעו בתקופה העתיקה, לבצע חישובים אסטרונומיים מדויקים, מתי עתידה הלבנה להתחדש וחודש חדש יתחל?

מהמשנה במסכת ראש השנה (ב, ח) אנו מגלים שלחכמים היה את המידע מהאстрונומי לחישוב חידוש הלבנה:

דמות צורות לבנות (צורות שונות של הירח) היו לו לרבן גמליאל בטבלא ובכוטל בעלייתו, שבחן מראה את ההדיעות (עדים פשוטים שבאים להuid שראו את הלבנה). ואומר: "הכחZA ראית או צזה?".

רבן גמליאל הכיר היטב בחשיבות האסטרונומיים, ומעולם לא היה חוסר בידע מעין זה.

התורה רצתה בדוקא, שישראל יקדש את החודש מעצמן בבית דין, על ידי עדות וראייה, ולא על פי חישובים קבושים. כך שבתחילת החודש, ימודד ראש בית הדין אחר קבלת העדות ויכריז: "מקדש מקודש!", "וכל העם עוניין אחריו: 'מקדש מקודש!'"⁴ (משנה ראש השנה ב, ז) – מדוע כך קבע ד'?

ישראל והזמןנים

בברכת "קדושת הזמן" בתפילת שלושת הרוגלים אנו חותמים: "מקדש ישראל והזמןנים", ואם חל יום טוב בשבת אנו מוסיפים: "מקדש השבת ישראל והזמןנים", בעוד שבתפלת שבת רונית, אנו חותמים רק: "מקדש ישראל והזמןנים", בעוד שבתפלת שבת רונית, אנו חותמים רק: "מקדש השבת". מדוע בחגים אנו מזכירים את קדושת ישראל ושבת לא?

מסביר רשי"ז (ביבא יז, א):

זמןנים – צריך להקדים קדושת ישראל לקדושתן, שעל ידי

2. כך שהחודש הקודם יהיה "מעופר" – שלושים יום, ולא עשרים ותשעה ימים.

3. שלוש פעמים כתוב: "אתם" בפרשת המועדים בחומר ויקרא, פרק כט.

1. מופיעה שוב, לאחר שהלכה ומחרת עד שנעלמה בסוף החודש שבעה.

גזרו בית דין למיטה ואמרו: "היום ראש השנה". הקדוש ברוך הוא אומר למלacci השרת: "העמידו בימה, העמידו סניגורין, העמידו ספיקטורין, שגזרו בית דין למיטה ואמרו היום ראש השנה".

נשתחוו העדים מלבוא, או שנמלכו בית דין לעבר השנה והעבירווהו למחה, הקדוש ברוך הוא אומר למלacci השרת: "העבירו בימה, העבירו סניגורין, העבירו ספיקטורין, שגזרו בית דין למיטה ואמרו למחר ראש השנה".

...מתוכנין כל מלacci השרת אצל הקדוש ברוך הוא ואמריו: "ריבונו של עולם, אימתי הוא ראש השנה?", והוא אומר להם: "אלוי אתם שואלים? אני ואתם נשאל לבית דין של מטה!".

אפילו ראש השנה, בו הקדוש ברוך הוא זו את העולם **כלו**, אין נקבע אלא על פי בית הדין של **ישראל**. העולם כלו תלוי ועומד בקביעתם של **ישראל**.

עבד ד' מול עבדי הזמן

קדושת המועדים כולם חלה בעולם כפי מה שקבע בית הדין של עם ישראל למיטה, וכפי שאומרים חז"ל (ילקוט שמעוני תורה, קצא): "**החדר השם** – הוא מסור בידכם ואין אתם מסורין בידו".

אחד מפיוטיו הידועים של רבי יהודה הלוי, הוא: "עבדי זמן", נתיחס להלכו הראשון:

עבדי זמן – עבדי עבדים הם,
עבד ד' – הוא בלבד חופשי.

ישנים אנשים שהם **עבדים לזמן**. הם משועבדים למציאות של העולם הזה, מתנהלים לפי סיבוב החמה והלבנה, רצים אחר הזמן ופועלים לפיו. אבל "עבד ד'" איןנו עבד לזמן, אלא להיפך – הוא **האדון של הזמן!** הזמן מסור בידו!

מצות קידוש החודש מבטאת שלעם ישראל יש כח מיוחד – לקדש את הזמן ולרוממו לנצח. **ישראל** הם "**אדוני הזמן**", יש בכוחם לקדש את הזמן, ל凱ש את חייהם הזה ולרומם על פי אמת מידת נצחית.

"אתם" – אפילו מזידין,
"אתם" – אפילו מוטען.

קביעת בית הדין היא המכירעה מתי יחולו החודשים ובעקבותיהם גם המועדים. ואפילו אם טעה בית הדין בקביעתו – בין בשוגג, בין בمزיד ובין אם הטענו על ידי העדים – מה שעשה עשוי, ועל פי חלים ומתקדים בעולם מועד ד'⁴!

במשנה (ראש השנה ב, ט) מוזכרת מחלוקתם של רבנן גמליאל ורבי יהושע בוגע לקידוש חדש תשרי. يوم כיפור יצא לפניו יהושע יום אחד לאחר יום כיפור כמי קביעת רבנן גמליאל. מסורת המשנה:

שלחו לו רבנן גמליאל (רבני יהושע): "גוזרנו עלייך שתבוא אצלך במקלן ובמעוותיך ביום הכיפורים שחיל להיות בחשבונך!".

רבנן גמליאל, שהיה הנשיא באותה תקופה,تابع מרבי יהושע להראות לכלום שהוא מקבל את פסיקתו, על מנת לשמר אחדות פסיקה בעם ישראל. רבנן גמליאל בקש שרבי יהושע יראה לעין כל שהוא מבטל את דעתו, ואני מייחס קדושת יום כיפור, ליום שיצא לפני השבוננו כיום זה.

רבי עקיבא, תלמידו של רבני יהושע, מצא את רבנו "מיצר" – מצוי ב策ער גדול, על שוכפה עלייו לחיל את יום כיפור, כפי שנקבע לפי חשבונו.

אמר לו רבי עקיבא:

יש לי ללמדך שכל מה שעשה רבנן גמליאל עשו, שנאמר: "אל תהזע עבידי ד' מהקראי קדש, אשר תקראו אתם במוועדם" – בין בזמןנו בין שלא בזמןן – אין לי מועדות אלא אלו.

אין זה משנה כלל אם רבנן גמליאל צודק או אתה, רבני יהושע. קביעת בית הדין היא שמכירעה, למרות שעוללה להיות שוגיה. בית הדין הם הקובעים את המועדים, הם מקדשים את הזמן.

עוד מתארים חז"ל בצורה ציורית (מדרש תהילים, פא):

4. אמר פעם אחד הגודלים, שעלה פי דרשה זו ונכל בזודאי לדרכו גם את המילה: "אתם" בפסוק: "**בניים אתם לד'** א' להיכם" (דברים ד, א). אם במקומם שכתו, לא מיתנו של דבר: "אתם", אלא שנותן לקרוא "אתם", דורשים חז"ל את דרישתם – במקומם שכתו בפירוש "אתם": "**בניים אתם...**" – בזודאי יש לנו לדרש: "**בניים** – אפילו שוגאין, אפילו מזידין, אפילו מוטען" – תמיד ישראל הם בנים למקומם!

זהו כוחם המיחוד של ישראל – קידוש הזמן. ייעודם הוא לרומם את המיציאות כולה באמצעות תורה ומצוותיה.

הגמר בסוף כתובות (קיב, א) מפרש את הפסוק: **"בָּסָוד עַמִּי לֹא יְהִי"** (חזקאל יג, ט): **"זֶה סָוד עֵבֶור."** ה"סוד" של עם ישראל, הסגולה המיחודה שלו, ייחדו וייעודו, הוא סוד העיבור⁸ – ישראל הם אדוני הזמן ולא עבדיו, הם מקדשים את הזמן, מרים אותו ומקשרים אותו לנצח.

עם ישראל וארץ ישראל

מצות קידוש החודש אפשרית ורק על ידי בית הדין הגדול, וגם הוא, יכול לעשות זאת אך ורק בארץ ישראל, כפי שמביא הרמב"ם (ספר המצוות, עשה, קנג):

אבל מצוה זו (–לקדש חדשים), לא יעשה אותה אלא בבית דין הגדול בלבד (בלבד) ובארץ ישראל בלבד.

מדוע הרמב"ם בספר המצוות מזכיר לקידוש החודש את בית הדין הגדול, המונה שבעים ואחד דיןין, בעוד שבhalbכות סנהדרין (ה) הוא עצמו מביא, שלקידוש החודש די בשלושה דיןין בלבד!⁹

נכון ש מבחינה מעשית מתבצעת המצווה על ידי שלושה דיןין בלבד, אך מחדש לנו הרמב"ם כי מבחינה מהותית, מוטלת המצווה על כל ישראל, ושלשות הדיינין הללו מהווים ייצוג לבית הדין הגדול, ובית הדין הגדול הוא הגוף ש מייצג את עם ישראל כולם.

קידוש החודש, ומתווך בכך גם קידוש הזמן, אינו מצד הדיינין עצמן, אלא מצד עם ישראל כולם, אותו הדיינין מייצגים.

ומדוע דוקא בארץ ישראל?

כבר ביארנו כי ישראל מקדשים את הזמן על ידי תורה ומצוותיה שבעל תחומי החיים. אך תורה ומצוותיה יכולים להופיע בשלמותם רק בארץ ישראל! ועל כן, מצווה קידוש החודש, בה מתבטאת כוחם של ישראל לקדש את הזמן – אפשרית רק בארץ ישראל.

⁸. "עיבור" – החלטת בית הדין להאריך חודש ביום נוסף (מעשרות ותשעה ימים לשולשים يوم) או להוסיר חודש לשנה (אדור ב') בשל סיבות מסוימות, וזה שירק גם כן לקידוש החודש.

⁹. עיין במסכת סנהדרין י, ב.

זו גם הסיבה לכך שמצוות קידוש החודש היא המצווה הראשונה בתורה⁵ – היא מגלה את מגמתן של המצוות כולם. שם שבמצוות קידוש החודש ישראל מקדשים את הזמן – כך מטרת כל המצוות – קידוש הזמן, קידוש החים וקידוש העולם, לרומם את המיציאות כולה!

כיצד מתקדשים החיים כולם? כיצד מתעללה ומהתרומות העולם כולם? זהו עניינה של התורה כולה, על כל מצוותיה. אור התורה מתרוגם לקרני אור החודרות לכל מקום על ידי המצוות. מצוות התורה מאירות לנו את כל תחומי חיינו, על כל פינותיהם, וכדברי חז"ל (במדבר רבה י, ה):

ברע הקדש ברוך הוא את התורה ואת המצוות להנחיים לישראל... ולא הגיח דבר בעולם שלא נתן בו מצוה לישראל.

יצא לח:right – **"לֹא תִּחְרַשׁ בְּשָׂור וּבְחַמּוֹר יְחִקּוֹ"** (דברים כב, י).

לזרע – **"לֹא תִּזְרַע פַּרְמָקָ פְּלָאִים"** (שם שם, קט).

לקיים – **"פִּי תִּקְצַר קָצִיר בְּשָׂדֶק וְשָׁכַחַת עָמָר בְּשָׂדָה...** לאגר ליתום ולאלמנה ויהיה"

(שם כד, יט).

לש – **"רָאשִׁית עֲרָסֹתְכֶם חַלָּה תְּרִימָה תְּרוּמָה"** (במדבר טו, כ).

שחט – **"וּנְתַן לְפָהָן הַזְּרָעָה וְהַלְּקִים וְהַקְּבָה"** (דברים יח, ג).

קו צפור – **שִׁילּוּחַ הַקּוֹן** (שם כב, ז).⁶

זהו "האור" אשר זרע בורא עולם בכל פינה, או רעלין הזורע בעולמו נטויה. בכל תחומי החיים ישנן מצוות המלויות אותן.

קיום המצוות הוא מעין צינור לשפע של חי אמת וקדוש החודרים לכל תחום ותחום בחיים. כך אנו מקדשים את הזמן, את העולם ואת החיים כולם.

⁵. דברי רשי (בראשית א, א): **"הַחֲדֵשׁ הָזָה לְכֶם"** – שהוא מצווה ראשונה שנצטו בה ישראל..., וראה עוד בהמשך.

⁶. וכן ממשיק המדרש: **"בְּחִיה וּבְעוֹפוֹת וְיַשְׁפַּךְ אֶת קְמוֹ וְכַסְפּוֹ בְּעַפְרָר"** (ויקרא י, יג).

נע – **"עַרְלַתְתֶם עַרְלַתְנוֹ אֶת פָּרוֹי"** (שם יט, כג).

כבד מות – **"לֹא תִּתְגַּדְּדֵי"** (דברים יד, א).

מגלה שער – **'לֹא תִּקְפֹּפֵן אֶת לְאַשְׁכָּם וְלֹא תִּשְׁחִית אֶת פָּאֹת זְקָנֶךָ'** (ויקרא יט, כז).

בנוה בית – **"כִּי תִּבְנֵה בֵּית חֲדֵשׁ וְעַשְׂתֵּה מִצְחָה לְגַגָּךְ"** (דברים כב, ח), 'כתבבתם על מזוזות בפתח' (שם יט, ט).

ונתכסה בטלית – **"וְעַשְׂוּ לְהָם צִיצִת עַל כֶּנֶפי בְּגִדְתֶּם"** (במדבר טו, לח).⁷

כך הlionון במדרשי דרבינו רביה (ו, ג): **"אמֶר רַבּ פַּנְחֵס בָּר חַמָּא לְכָל מָקוֹם שַׁתְּלֵךְ – הממצוות מלוות אותך..."**

шибידינו, ואומרים שזה היום ראש חדש זה היום יום טוב – לא מפני חשבוננו נקבעו יום טוב בשום פנים! אלא מפני שבית דין הגדל שבארץ ישראל כבר קבעו זה היום ראש חדש או יום טוב. ומפני אומרים שזה היום ראש חדש או יום טוב – יהיה ראש חדש או יום טוב...

ואנחנו אמנים נחשב היום כדי שנדע היום שקבעו הם, רוצח לומר בני ארץ ישראל, בו ראש חדש, כי במלואה הזאת בעצמה מונין וקבועין היום, לא בראייה. ועל קביעותם נסמן, לא על חשבוננו, אבל חשבוננו הוא לגליי מילתא. והבין זה מאד.

לוח השנה עליו אנו משתמשים היום, שעל פי מתכונים החודשים, כוחו וסמכוותו אינם מצד חישוב אסטרונומי טכני בלבד, אלא שבית הדין האחרון שהיה בארץ ישראל כבר קידש את כל ראשי החודשים לדורי דורות, ומכמה זה יש קדושה במועדים שלנו כיום. מבלי קידוש החודש של בית הדין האחרון – לא היה ללוח השנה שם ערך!

דבריו של הרמב"ם מעיצימים את העיקרון שקביעת הזמן נתונה בידייהם של ישראל בלבד, לחישובים האסטרונומיים אין שם ממשמעות. החודש נקבע על ידי בית הדין, נציגם של ישראל, ולא על פי חישובים טכניים.

עוד מגדיר הרמב"ם:

ואני אוסר לך ביאור. אילו הנחנו דרך משל, שבני ארץ ישראל יעדרו הארץ ישראל, חילאה לאיל מעשות זאת, כי הוא הבטיח שלא ימחה אותן הארץ האומה מכל וכל... הנה חשבוננו זה לא יועלנו כלום בשום פנים!

תוקף החודשים כיום תלוי בכך שישנם יהודים בארץ ישראל שאצלם ראש חדש. אם חילאה, לא היו יהודים בארץ – יפקע סמכותו של לוח השנה שלנו, וכל זמני הקודש בלוח השנה יאבדו את כוחם, כיוון שלא יוכל להיקבע ולהתקיים.

מספרים חז"ל במסכת ברכות (סג, א) אודות אחד החכמים, חנינא שמו (בן אחיו של רבי יהושע), אשר ירד לבבל, ושם היה מטעבר שניים וקובע חודשים. בני ארץ ישראל שלו שני תלמידי חכמים על מנת למחות בו. השליחים דרכו שיחדל מעיבור השנה וקביעת חודשים בחוץ לארץ, והוסיפו את שאמרו להם ובויתם למסור לו:

רש"י פותח את פירושו לתורה בשאלת (בראשית א, א):

אמר רבי יצחק: לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מה"החודש הזה לכם", שהיא מצוה ראשונה שנצטו בה ישראל – ומה טעם פתח ב"בראשית"?

התורה, כמובן, היא ספר מצוות שבא להורות לנו כיצד علينا לפעול בעולם, מודיע אם כן היא פותחת בתיאור אורך של בראית העולם, אבות האומה וכן הלאה? למה שלא תפתח מיד בנושא המצוות, כאשר המצווה הראשונה המזוכרת היא מצות קידוש החודש?

עונה רשי' בשם של רבי יצחק:

משום: "בָּכֹן מַעֲשֵׂיו הָגִיד לְעַמּוֹ - לְתָת לְהֶם נְחֶלֶת גּוּיִם" (תהלים קי, ו). שאם יאמרו אומות העולם לישראל: "לסתים אתם! שכbastem ארחות שבעה גויים", הם אומרים להם: "כל הארץ של הקדש ברוך הוא היא, הוא בראה וננתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו".

התורה פתחה בסיפור בראית העולם ולא במצוות הראשונה של קידוש החודש, כדי ללמד שאرض ישראל שייכת לעם ישראל.

בהתבוננות פשוטה, רש"י מתייחס לשני דברים נפרדים: התורה לא פתחה זה אלא בדבר אחר. אולם ברצוינו לומר, שלמעשה: "בָּכֹן מַעֲשֵׂיו הָגִיד לְעַמּוֹ לְתָת לְהֶם נְחֶלֶת גּוּיִם" הוא הבסיס ל: "הַחְלֵשׁ הָזָה לְכֶם!"

ארץ ישראל היא הבסיס למצווה הראשונה בתורה – מצות קידוש החודש. דבר זה נכון מבחינה מעשית – אי אפשר לקיים את מצות קידוש החודש אלא בארץ ישראל, אבל גם במובן המהותי. כוחם המיווה של ישראל לקדש את הזמן אינו יכול להתגשם בשלימות אלא בארץ ישראל בלבד.

ביחס למצות קידוש החודש, משתמש הרמב"ם (ספר המצוות, עשה, קנג) בביטוי מיוחד:

ובכאן שורש גדול משורשי האמונה, לא ידועו ולא יתבונן במקומו אלא מי שידעתו עמוקה.

מبار הרמב"ם את דבריו, ומדגיש שתי נקודות:

זה שהוא לנו היום בחוצה לארץ מונימ במלאת העיבור

אוטומטי על ידי לוח מחושב, איןנו מסופקים מתי יתחיל כל חודש, זמני המועדים ידועים מראש!

עונה הגمراה: "זההרו במנגה אבותיכם בידיכם, זמני דגוזו שמא ואתי לאקלולי" – ישנו חשש שהמלכות השולטות בישראל, תימנע מהם לעסוק בתורה, וכך יאבדו את החשבון המדוייק של קביעת המועדים, ויקבעו חדש מלא וחסר בצורה לא נכון, ומילא גם המועדים יהול בתראים שוגים וישראל יחללו אותם, כיוון שייתיחסו לזמן האמתי של המועדים כימי חול וגילם!

ויש להזכיר: האם משום חששכה רחוק נחמיר על בני הגלות לעשות שני ימים טובים כל חיהם, חוץ העובדה שהיום אנו יודעים בוודאות את סדר החודשים המלאים והחסרים!

מורו ורבי הרצ"ה קוק זצ"ל היה מסביר, שישנה גם סיבה מהותית לשמירה על מנוגן שני ימים טובים בחוץ לאرض.

הסיבה המקורית לשמרות שני הימים הייתה משום "ספקה דיומא", היה ספקஇזיה יום הוא המקודש ובגלו הספק שמרו על שני הימים. אך יש כאן גם טעם מהותי – הקדשה בחוץ לאיראן כבארץ ישראל, אלא היא קדושה מסופקת. רק בארץ יש קדושה ודאית.

קדושה בחוץ לארץ עומדת תמיד **בספקה**, ועל כן מבחינה מהותית, עליהם לשומר שני ימי קדוש **ספקה**, כל הקדושה שם היא מסופקת.

דבר זה מבואר בספר: "דרך מצוותיך"¹¹:

ענין יום טוב שני של גליות – שבארץ ישראל עושים יום טוב ראשון ולאחרון של פסח וסוכות יום טוב של עצרת הכל יום אחד, ובחו"ץ לארץ עושים שני ימים.

וيبן על פי מה שכותב בספר: "אור נערב" להרמ"ק זצ"ל (רב משה מקורדובי) – שחוץ לארץ, להיווט גשמי, איןנו יכול לקבל ההאהра ביום אחד כמו שמקבלת ארץ ישראל, אלא מתחלקת לשני ימים וכו'.

ופירוש: כי כל יום טוב הוא המשכת והתגלות קדושה עליונה

11. ענין "יום טוב שני של גליות", שנת תקע"א, יומ' ג' פרשת בהרכזות. לרבי מנחם מענדל בעל ה"צמה צדק".

כלו ואמרו לו בשםינו: אם שומע – מوطב, ואם לאו – יהא בנדוי! ואמרו לאחינו שבגולה: אם שומעין – מوطב, ואם לאו – יעלן להר.acha יבנה מזבח, חנניה ינגן בכונר (–בטוים לעובדה זהה), ויכפרו כולם ויאמרו: "אין להם חלק בא-להוי ישראל!".

מיד געו כל העם בבליה ואמרו: "חס ושלום! יש לנו חלק בא-להוי ישראל!"

וכל-כך למה? משום שנאמר: "כפי מצין יצא תורתך דבר ד' מירוחלים" (ישעיהו ב, ג).

סיפור זה מדגיש בחריפות ובה, עד כמה מצות קידוש החדש שיעיכת רק בארץ ישראל.

יום טוב שני של גליות

חדש עברי יכול להיות: "חדש חסר" – בן עשרים ותשעה ים, או "חדש מלא", "מעובר" – בן שלושים ים¹⁰. בית הדין הם שמכריעים זאת, לפי העדות שקיבלו. כלומר, אם לא הגיעו עדין להעיד ביום השלישי של החודש הקודם על שואו את הלבנה מתחדשת, מחשיבים את החודש הקודם ל"חדש מלא", והחודש הבא יתחיל רק למחרת; אם הגיעו עדין, אזីי היום השלישי של החודש הקודם ייחשב ליום א' של החודש הבא (והחודש הקודם הקודם ייחשב "חסר").

בתקופות שהחודש עוד נקבע בבית דין, היו שלוחים שליחים לתפוצות, על מנת לבור להם על אודות קביעת החודש, כך שיכל לדעת מתי עליהם לקיים את החגים בזמןם. אמנם, משום שדרכם של השליחים אל התפוצות הייתה רחוקה, ולא היו מספיקים להגיע לפני החגים ולהודיע על קידוש החודש, היו צרייכים בני התפוצות לנحو שני ימים טובים בספק, כיון שעורם דעו אם החודש זה התחיל לאחר עשרים ותשעה ימים מהחודש שעבר, או לאחר שלושים ים.

הגמר במסכת ביצה (ד, ב) תוהה, מדוע גם בימינו צרייכים **בני גליות** לנحو שני ימים טובים? והרי כתעת, שקביעת החודשים נעשית באופן

10. החודשים קבועים על פי הירח. הירח מקיף את כדור הארץ במשך 29 ימים ו-12 שעות ועוד כמה חלקים. אולם, אי אפשר להתחיל את החודש בשינוי המדיוקנות בה השלים הירח את ההקפה, כיון שאי אפשר לקבוע ראש חדש באמצע היום או הלילה. כדי להשלים את הפעור של 12 השעות, קבועים חדשים של 29 ים וחודשים של 30 ים.

חג הפסח

כֶּסֶף

מלמעלה מהזמן לבחינות הזמן (בנקודות הזמן של היום טוב אנו מתחברים עם מה שלמעלה מהזמן) ולכן עושים אותו היום יום טוב. והנה בארץ ישראל, שהיא ארץ אשר ד' דורש אותה בהארה מאירה ומתגלגה, מה שיאין כן בחוץ לארץ – אין הארץ זו מתישבת ביום אחד, ולא יכולים להכילה כלל ביום אחד, מצד ריחוק מעלה חוץ לארץ מהאלות. ולכן עושים שני ימים, שבמשך שני ימים יכולת היא שתתקבל כמו שבארץ ישראל ביום אחד.

כל יום טוב מפגיש אותנו עם קדושה מיוחדת, מטיבע בנו חותם יהודי משלו. בארץ ישראל, משום קרבתה לאילוחות – יכולים אנו לקבל שפע רוחני זה ביום אחד בלבד, כפי שקבעה תורה. אך בחוץ לארץ, מחמת ריחוק מהקדשה, יש צורך בשני ימים, כדי להיפגש עם המהות המיוחדת של אותו יום טוב.

אומרים חז"ל במסכת ברוכות (טט, א): "וכל שאינו אומר: ברית ותורה בברכת הארץ... לא יצא ידי חובתו". הכוונה היא לברכה השניה של ברכת המזון, שם אנו אומרים: "על בריתך שוחתמת בבשונו ועל תורתך שלימידתנו".¹²

"ברית" ו"תורה" הם שני היסודות של קדושת ישראל. "ברית" מבטא את הקדושה הסגולית של עם ישראל, המהות המיוחדת שלו. וה"תורה" מתיחסת בדרך בה אנו מוצאים את אותו כוח הגנו בנו אל הפועל, על ידי בחירתנו.¹².

גם את ה"ברית" וגם את ה"תורה" אנו צריכים להזכיר ב"ברכת הארץ" – רק בארץ ישראל יכולה קדושת ישראל להתmesh ולהתגלות בצורה שלימה ביותר. ועל כן, מצות קידוש החודש, המבטאת את יהוד ישראל בקידוש הזמן והעולם, תיתכן רק בארץ ישראל.

12. ראה עוד בעניין ה"סמליה" וה"בחירה" באגדות הראייה, אנרת תקנ"ה.

שבת הגדול

"מפני הנס שנעשה בו"

השבת הקודמת לחג הפסח מכונה: "שבת הגדול", ב"שולחן ערוך" מוקדש סימן שלם בקשר לשבת זו (אורח חיים, תל):

שבת שלפני הפסח קורין אותו: "שבת הגדול" מפני הנס
שנעשה בו.

עד כאן דברי ה"שולחן ערוך" עצמו. הרמ"א מוסיף עוד שני משפטיים:

והמנוג לומר במנחה ההגדה, מתחלת "עבדים היינו" עד "לכפר
על כל עונותינו"; ופוסקים לומר "ברכי נפשי".

נשים לב כי זהו **כל הסימן!** הדבר לכארורה מפתיע, שכן, ה"שולחן ערוך"
איןנו ספר פולקלור יהודי, כי אם ספר הלכה המכнес הלכות ומנהגים כדי
להורות כיצד יש להרג מעשה, מה אם כן תכליתו של סימן זה, שאין לו
לכארורה, שום השלכה ואמרה מעשית? קושיה זו איננה מתעוררת על דברי
הרמ"א, המביא השלכה מעשית בדבר מנהג והלכה הנוגאים בשבת זו, אך
דברי השו"ע תמהויים! אייזו חשיבות ישנה בידיעה כי "שבת שלפני הפסח
קורין אותו שבת הגדול"?

¹. שאלת מעין זו הועלתה על ידי הב"ח ביחס לדברי הטורו (המשמש כבסיס לסדר השולחן ערוך) בסימן הראשון העוסק בחג הסוכות (סימן תרכ"ה), שם דן הטורו אך ורק בباءור הפסוק: "בשפט תשבו שבעת ימים" (ויקרא כ, מב). מקשה הב"ח: "איicia למידך בדברי רבינו, שאין זה מדרכו בחיבורו זה לבאר לנו לשם מקרה שבתורה, כי לא בא לך לפ██וק הואה או להורות מנהג, ופה הארייך לבאר ולדורש המקרה דב██וכות תשבו!", ובאמת, משתדל לבאר שם הב"ח כי ביאור הכתוב הזה אכן נחוץ לשם קיומה המעשי של מצות סוכה.

על פי המסורת (הטoor מביאה מספר "סדר עולם"³), מכת בכורות הייתה בليل יום חמישי (ט'ו בניסן), כך שוחחיתת הפסח הייתה ברבייעי (י"ד) ולキחת השה ארבעה ימים קודם לכן הייתה **שבת** (**ו'**)!⁴ יצא כי בשבת הקודמת לפסח החל הנס הגדול – למורות התగורות ישראל בקשרות אלהות מצרים, שתקו המצריים ולא פגעו בישראל, ומשמעות שבת זו בשם: "שבת הגדול".⁴

עיקר הנס בתקילה

מקרה ה"בית יוסף" על הסברו של ה"טור":

ואם תאמר: לפי טעם זה, היה לה מקרי לכולחו יומי דמעשר לחודש עד ערב הפסח: ימים גדולים, דbulletin נעשה נס!

ושלומר, שעיקר הנס היה בהתחלה – אז היה עיקר קהילוי שני המצריים, אבל אחר שעבר היום הראשון כיוון דבשו – דשו.

לפי הסבר הטoor לא מובן מדוע רק השבת כונתה בשם: "הגדול", שהרי בכל ארבעת הימים שבהם קשור היה נס בכך שהמצרים לא עשו דבר, ואם כן, יש לקרוא לכל ארבעת הימים הללו על שם הנס הגדול!

ה"בית יוסף" עונה על כך תוך התייחסות לנפש האדם, המתרגלת למציאות מסוימת החוזרת על עצמה במשך זמן רב, ויחס הזעוז והכעס הולך ומתקהה. היום הראשון הוא בר הסיכון ביוורו, קודם שהרגש הולך ומתקהה. ביום השני מן עניית מצרים מלהזיק לישראל היא המפיעה ביוורו, שם הנס גדול במיוחד, ועל כן רק היום הראשון, שבת – במקרה שלנו, מכונה "גדול".

עד כה ההבנה היא שהנס שנעשה לישראל הוא בכך **שהמצרים לא פגעו בישראל** למורות התגורות מצרים. אמנם, על תפיסה זו יש להקשות – מדובר בכניסה הקדוש ברוך הוא את ישראל בראש למצוות המצרים נס? אלא,

3. ה"בית יוסף" מציין לביריתא בגמרא (שבת פז, ב) האומרת גם כן, שיציאת מצרים הייתה ביום חמישי.

4. "שבת שלפני הפסח קורין אותן: שבת הגדול" – מה שתמהים העולם דאמאי ייחסוהו לנו אל השבת ולא ליום העשורי בחודש – כבר נאמר בו בדבר הרבה, ואני קובלתי (משם רבי משה חריה) דעתם הוא: לפי שבאורח חדשן מן הירדן (ישוע, יט) ואם היו מיחסין הנס ליום העשורי והיו קוראין יום העשורי: יום גדול, והוא טובים לומר שעל שם הנס שעלו מן הירדן לא הייתה בשבת" (ב"ח על אורח חיים תל, א).

הסיבה נועוצה בנסיבות של שבת זו, בסיס הגדול שאירע בה ומשמעותה העצומה לכל תהליך יציאת מצרים.

ה"שולחן ערוך" כותב כי השבת נקראת "שבת הגדול" על שם הנס הגדול שאירע בה – מהו אותו "נס גדול" אותו מזכיר השולחן ערוך?⁵ בהסביר אותו נס גדול שאירע בשבת הקודמת לפסח:

שבת שלפני הפסח קורין אותן: "שבת הגדול".

והטעם: לפי שנעשה בו נס גדול. שפסח מצרים מתקחו בעשרה, כדכתייב: "בבשָׁר לחֶדֶשׁ הַזֶּה וַיְקַחُוּ לְהַמִּשְׁמָרָה אֲבָתֵּנוּ, שֶׁהָיָה לְבֵיתֵת" (שמות יב, ג). ופסח שייצאו ישראל מצרים היה ביום חמישי, כדאיתא בא"סדר עולם".⁶ ונמצא שעשור בחודש היה שבת. ולקחו להם כל אחדשה לפasco וקשר אותו בכרעוי מיטתו, ושאלות המצרים: "למה זה לכם?", והשיבו: "לשחטו לשם פסח במצות ד' עליינו!", והיו שינוים קהות על שוחחותם את אלהיהם, ולא היו רשאים לומר להם דבר. על שם אותו הנס קורין אותן: "שבת הגדול".

זכוכו, ישראל יצאו מצרים לאחר מכת בכורות, שאירעה בليل ט' בניסן. קודם היציאה ציווה משה בשם ד', להזכיר את קרבן פסח בערב היציאה ולאכולו בלילה. אחת מההוראות המכנת הפסח הייתה שככל משפחחה תקח שה ביום העשורי בחודש ניסן, הוא החודש הראשון לצאת בני ישראל מצרים) ותשמרו אותו עד יום י"ד, ערב היציאה מצרים, אז ישחטוו לשם קרבן הפסח.

מי י"ד היה השה שמור בביתו בישראל, "קשה בכרעוי מיטתו". המצרים, שהיו עובדי אלילים, וראו בכבשים אלהות, לקיחת הכבשים וביזויים בקשרותם והכנות לשחיטה ודאי עורר בהם זעם ורַב, הייתה זו בעינם מעין התגורות מצד עבדיהם הישראלים – לקיחת אלהותם, ביזואה, ולבסוף – שחיטתה. ובכל זאת, המצרים לא עשו דבר לישראל, "היו שינוים קהות" אך לא היו רשאים לומר להם דבר". זהו הנס גדול, שהמצרים נמנעו מלפגוע בישראל, למורות התגורות הגדולה.

2. חיבור תנאי קדום המיחס לתנא רב יוסף בן חלפתא, עוסק בהיסטוריה היהודית החל מברית החדשה וכלה במרד בר כוכבא.

וועוד נוכל לומר על דרך תירוץו של ה"בית יוסף" – אטיאת הלק' רגש והפחד והחשש להתקחות, ישראל התמלאו גבורה עם כל יום שעובר, **תחושת הפחד היא שקתה,** עלייה נוכל לומר: "כין שדשיד". מילא,シア הגבורה והתעוזה היה ביום הראשון, לאחר מכן, ישראל התרגלו מעט לתחושים החבירות והיה בתעוותם פחות פלא מאשר ביום הראשון.

ונפשו שפלה

כדי להבין את גודל הנס, علينا לזכור כי עם ישראל סבל במצרים מאות שנים עבדות – דורות של עבדים! עם המשועבד בשני שנים כה ורבות מאבד את תחושת החירות הטבעית שלו, נפשו שפלה בפני אדונו ואינו מעז להרים ראש בנגדו.

ביטוי לתחושים העבדות של ישראל ניתן לאחר יציאת מצרים, למרות ניסיה האדריכלים, כאשר ישראל מגיעים לים-סוף והמצרים בעקבותיהם (שמות יד, יייא):

ופרעה הקריב. וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע
אחריהם ויראו מארך ויצעקו בני ישראל אל ד'.

ויאמרו אל משה: "המפליא אין קברים למצרים, לך חתנו למות
במדרבן? מה זאת עשיית לנו להוציאנו ממצרים?!"

למרות כל הניסים שראו ישראל בעיניהם, ולמרות שכבר יצאו מ"בית עבדים", הם עדין יראו מאד מהמצרים ובאים בתרעומת למשה על השוחצאים למות במדבר! תוהה על כך רב אברם אבן-עוזרא (על פסוק יג):

יש לתמהות: איך יירא מחנה גדול של שיש מאות אלף איש מהרודפים אחריהם, ולמה לא ילחמו על נפשם ועל בניהם?
עם ישראל היו מחנה אדיר, מודיע שלא יפנו לעבר המצרים
וילחמו על נפשם? עונה האבן-עוזרא:

כי המצרים היו אדונים לישראל, וזה הדור היוצא מצרים למד
מןעוריו לஸבול על מצרים ונפשו שפלה, ואיך יוכל עתה להלחם
עם אדוניו?

זהו תחושת העבדות שקיינה עדין לב ישראל. הם גדלו בתחום עבדות ושיפנות. אין להם את יכולת הנפשית לעמוד נגד משעבדיהם. ישראל איןנה דבר חיזוני – היא חודרת לעמקי הנפש. לאחר דורות של

אלולא שהיה מצוה עליהם לקחת את השה כל-כך מוקדם – לא היה צריך בשום נס, לא הייתה התרומות מצד ישראל ולמצרים לא הייתה שום סיבה מיוחדת לפוגע בישראל – אם זהו אכן הנס, מדוע היה צורך בו? היה אפשר למנוע אותו מראש! וכפתגם הידוע – "חכם לא נכנס למצב שפקח יודע!
לצתת ממנה!"

הعزת ישראל

בצורה פשוטה הנס אכן היה בהימנעות המצרים מלפגוע בישראל, יחד עם זאת, ניתן לעמוד על רובע עמוק יותר בסיס. ברכזונו לומר שפחדם של המצרים מישראל אינו הנס עצמו, אלא **תווצה** של הנס – הנס הגדול באמות לא היה מצד המצרים, אלא מצד ישראל – **תעווזתם של ישראל.**

כל איש מישראל ל脍 שה בדבר ד'. הוא עומד אל מול פניו אדונו המצרי, השולט בו מרגע שזכה את עצמוו, ואומר לו לא בושה ובכמה זקופה: "אנו מקיימים את ציוויל של הקדוש ברוך הוא! מתוכננים לשוחט את אלילייכם!" – אין זה נס?! עמידתם הזקופה של עבדים כנגד נוגשיהם!

התהנות זו של ישראל הטילה אימה ופחד על המצרים, זו **הסיבה** לכך שהמצרים לא נגעו בישראל. הם כה הופתעו וזועזו מעתות עבדיהם המוכנים, עד שלא היו מסוגלים לעשות דבר. עוז רוחם של ישראל, זקיפות קומותם, עמידתם הנחרצת מול האדון המצרי – זהו הנס, ובו נועז פחד המצרים.

נשוב כעת לדברי ה"בית יוסף" – רק היום הראשון נקרא על שם הנס משום שעיקר הנס היה בתחילת. לפי ההסביר שלנו, שהנס הגדול איננו מצד המצרים, אלא מצד ישראל – תשובה ה"בית יוסף" הרבה יותר מובנתה. גבורות ישראל הייתה באמות בעיקורה ביום הראשון. כאשר נצטוו ישראל לקחת את השה בעשור לחודש, ודאי על חששותם לבבם מפחד נקמת המצרים, או אז עמדה בפניהם ההתלבבות הקשה. היום הראשון הוא הזמן בו התרחש הנס הגדול ביותר.

יכולתם של ישראל להתגבר על כל החששות ולבצע את דבר ד' אירע ביום הראשון, בלקיחת השה. בימים הבאים השה כבר היה קשור במקומו וישראל לא היו צריכים לעשות דבר.

משה גדל בבית המלכות לאחר שאמץ על ידי בת פרעה (שמות, פרק ב). הוא חי באוירט מלכות, יש לו את היכולת הנפשית לעמוד בזקיפות קומה כנגד המלך, אין בלבו תחושת שפלות והכנה נגדו.

לאור כל זאת מתחברות ומודגשת משמעתו העצומה של הנס שAIRU בשבת הגadol. למרות היותם של ישראל עבדים בבית העבדים הנורא של מצרים מאות בשנים, זכו ביום זה את קומתם ואינם עבדים כפופים ושופפים, ועמדו בעוז מול אדוניהם המצרים לא פחד ומורא, ואמרו: אנחנו מבצעים את דבר ד'

הצורך בפועלה מעשית

נשוב לשאלתנו: מדוע הקדוש ברוך הוא הכניס מראש את ישראל למציאות בה יזדקקו לנס?

לאור דברינו נוכל לומר, שהקדוש ברוך הוא רצה בכונה בהבאת ישראל למקום זה. יש צורך שאנחנו נעשה מעשה שידליק את ניצוץ החירות בתוכנו. כדי לצאת מצרים, מבית עבדים, יש הכרה קודם כל, שניצוץ החירות יידלק בתוכנו, רק לאחר מכן תשתמש גם יציאת מצרים החיצונית, וישראל יוכל להתקדם לחירות מלאה.

עד ל'שבת הגadol' אירעו כבר רוב מכות מצרים (פרט למכת בכורות), ניסים גדולים ומדהימים, אך אף אחד מניסים אלו לא הוסיף את הכנוי "גדול" ליום בו נעשה, דוקא הנס הקטן, בביבול, של קיחת השה, הוא שקבע שם לדורות – מדוע זה?

את מכות מצרים הביא הקדוש ברוך הוא לבדו. ניסים, לדידו של בורא עולם, אינם דבר מיוחד, שהרי הוא "מי שאמר והיה העולם" (יעירובין יג, ב) – "מי שאמר לשמן וידלוק – הוא יאמר לחומץ וידלוק" (תענית כה, א). כל הבריאה יכולה בידיו של הקדוש ברוך הוא, אין זה מפתיע שהבריאה תנ hinge באופן חדש כפי רצון הבורא. בניגוד לכך, קיחת השה היא מעשה שעשינו אנו, בני ישראל, נס שתתמשב בידיהם של ישראל, יום זה ראוי לציוון כיום גודל, כאן מתגלת גדלות מיוחדת.

עד כה, תהליך גאות מצרים היה רק בבחינת "אטערותא דלעילא" – התעוררות של מעלה), מצד הבורא, בשבת הגadol החלה גם ה"אטערותא

עובדות כבר הוטבעה בישראל מנטאליות של עבד – אם העיר עבד באמצעות הלילה ותזכיר את שם אדונו – מיד יתחל לרעוד! נפשו כנואה ושפופה מול אדונו – אין ביכולתו להתמודד כנגדו.

ישראל אכן יצא מצרים, אך העבודות אינה דבר שניית להסיר בקהלות, העבודות ממלאת את הנפש. אף שכבר השתחררו מהעלול החיצוני-פיזי, נותרו עבדים בנפשם, מAMILA, ברגע שראו שוב את המצרים מתקרובים. איבדו מיד את עשתונותיהם.

מוסיף האבן-עזרא:

וד' לעומת שהוא עושה גדלות ולו נתכנו עלילות, סבב שמותו כל העם היוצא מצרים הזרים, כי אין בהם כח להלחם בכנענים, עד שקדם דור אחר דור המדבר, שלא ראו גלות והייתה להם נפש גבוהה.

כידוע, דור יוצאי מצרים גועם במדבר. מסביר האבן-עזרא, כי הסיבה לכך הייתה, משום לא היה ביכולתו של דור זה לכבות את ארץ ישראל, כי נפשו – נפש עבד. עם מנטאליות של עבד אי אפשר לכבות את ארץ ישראל. היה צורך לגודל דור חדש של בני חורין, אשר יוכל לлечת קוממיות ולכבות את ארץ ישראל⁵.

וכפי שיוצאי מצרים אינם מסוגלים להיכנס ארضا עקב השפעת עברים כבדים על אישיותם בהווה, כך מושיעם, אשר צריך לעמוד בקומה זקופה בפני פרעה, איןנו יכול להיות עבד בעברו, והוא מוכחה לגודל באוירוח חירות וגדלות – וכדברי האבן עזרא על משה רבינו (שמות ב, ג):

ומחשבות ד' עמקו, וכי יכול לעמוד בסודו, ولو בלבד נתכנו עלילות. אולי סבב השם זה שיגדל משה בבית המלכות להיות נפשו על מדרגה העליונה בדרך הלימוד והרגילות, ולא תהיה שפלה ורגילה להיות בבית עבדים.

5. ואך על פי שגורת הגויהה במדבר באהה על חטא המרגלים (במדבר, פרק יד), ניתן לומר שהיא הנותנת! תגבות ישראל לדברי המרגלים (שם שם, ב-ד) מזכירה מאוד את תלונותם על יס-סוף והיא מגלה כי אין בהם כח להלחם בכנענים" לדברי האבן-עזרא, אין להם את הכוח הנפשי להאמין שישליך לגורר על עמי כנען. חטא המרגלים הוא אכן הסיבה שלא נכנסו ארضا, אך ממשענותו היא, שכן בוכחות להיכנס ולכבות את ארץ ישראל, יש צורך בדור החדש, בנחזרון, המשוחרר ממטאליות עבדותית.

- א. פסח מצרים מכיון מבועשר,
- ב. וטעון זהאה באגודת אזוב ועל המשקוף ועל שתי המזוזות,
- ג. נאכל בחיפזון.

בשלושה דיןים מתויחד פסח מצרים מפסח דורות: **לקיחת השה בעשור** לחודש, בה כבר עסקנו, **הזאת דם** הקרבן על משקוף ושתי המזוזות הבית **ואכילתו בחיפזון**. מתוך עיון בשלושת הדינים הללו, ניוכח שקיים מכנה משותף אחד לכלם.

בעניין החיפזון – אומרת התורה (שמות יב, יא):

וְכֹה תַּאכְלֵוْ אֶת־קָרְבָּנִי הַפְּסָח (פרוי צדיק ר"ח ניסן, אות ב):
תוהה על כך רבינו צדוק הכהן מלובליין (פרוי צדיק ר"ח ניסן, אות ב):
ולמה הוצרכו לזה? והלא האכילה הייתה בלילה ויציאת מצרים
ביום!

יציאת מצרים עצמה התורchaה ביום, מודיעו אם כן היה צורך לצוות על התנוגות המבטיות חיפזון באכילת הפסח בלילה? הרי הקדוש ברוך הוא ידע שלא יצאו ישראל בלילה ואיזה צורך וראה בהתנהגות זו – מודיע היה צורך בכל זה? נמשיל הדבר ליחידה צבאות המתקוננות לפעולה. מפקד היחידה בשטח איננו יודע متى יזניקו אותו ואת חיליו בדרך ועל כן כולם מתקוננים לקריאת כל געגוע, מתניות חגורים באפוד, נעילים ברגליים, נשקים בכוננות, כיון שאין יודעים متى יצאו. לעומת זאת, מפקד המודיע לשעת היציאה המדוייקת, לא היה מטריח את שעומת זאת, מפקד הודיע לשעת היציאה מה מועד, רק לקרה שעת היציאה חיליו בכל זה, הוא היה מתריך לחיליו לנוח ורוק לקרה שעת היציאה היו מתקוננים – הוא הדין ליציאת מצרים – הקדוש ברוך הוא ידע היטב שישראל עתדים לצאת מצרים ורק בבורק – **"בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה"** (שמות יב, יז)⁷! וכי לא היה עדיף שביל הסדר ישבו בנחות וברוגע, בגדי חג, ורק למחורת יתרוגנו ליציאה?

7. וכדברי חז"ל: "מגיד שליא יצאו אל **בַּיּוֹם**" (מכילתא דר' ישמעאל, בא, מסכתא דפסחא, ט); אמר רבבי אבא: הכל מודים, שנגאלו ישראל מצרים – לא גנאלו אלא בערב... וכשיצאו – **לֹא יִצְאُו אֶלָּא בַּיּוֹם...**" (ברכות ט, א).

دلתתא" (-התעוורות של מטה)⁶, כאילו אמרנו לקדוש ברוך הוא: " אנחנו אתך!", אנו רוצחים ומזרדים עם וצונך. רק לאחר שנעשתה פעללה מעשית מצד ישראל, המבטאת את הזדהותם בתהילך היציאה להיות, יכול התהילך להתקדם ולבווא לידי השלמה, יצאת מהכח לפועל.

שמא לכך רמזו חז"ל בדבריהם (ילקוט שמעוני תורה, קכח):

היה רבי מתיא בן Chrsh אומר: ...הגע שבועה שנשבע הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו שהוא גואל את בניו ולא היו בידם מצות שיתעסקו בהן כדי שיגאלו... ונתן להם הקדוש ברוך הוא שתי מצות: מצות פסח ומזכות מילה שיתעסקו בהן כדי שיגאלו...

הגיע השעה להוציא את ישראל ממצרים, אך עדין חסורה השתתפות ישראל בתהילך הגואלה. הקדוש ברוך הוא הגיע להם את מצות הפסח, הכוללת את התעשיות המוקדמות בשעה, שימושוותה: התיעצבות בעוז כנגד המשעבד המצרי, המבטאת כי נדלק ניצוץ החירות בתוכנו. וכן מצות המילה שمبטא את הייתנו, במחותנו, משועבדים לד' ולא למצרים. וזה המפתח ליציאתנו מבית העבדים של מצרים.

בין פסח מצרים לפסח דורות

קיימים כמה הבדלים בין קרבן הפסח שעשו ישראל במצרים, לבין מצות הפסח לדורות. על ההבדל הרואהון כבר עמדנו – בפסח מצרים נצטוו ישראל לקחת שה כבר מי' בניסן, מה שאין כן בפסח דורות, לדברי חז"ל (מכילתא, בא, מסכתא דפסחא, ג):

"בְּעֵשֶׂר לְחַזֵּשׁ הַזֶּה" (שמות יב, ג) – להוציא פסח דורות. שפסח מצרים מכיון (זמן לקיחתו) מבועשר (–י' בחודש) ופסח דורות מכיון כל זמן.

אך לא רק בלקיחת השה נתיחד פסח מצרים מפסח דורות, קיימים הבדלים נוספים, לדברי המשנה (פסחים צו, ב):

מה בין פסח מצרים לפסח דורות?

6. כל אתערותא דלעילא, צריך שתהיה קוודמת לה אתערותא דלתתא (זהה בראשית, לך פ, ב).

ברצון יצאת. הקדוש ברוך הוא גורם לשישראל למאוס בגלות מצרים, הם כבר חיכו בקוצר רוח להסתלק מהם. **הגאולה מתחילה ורק כאשר אין סובלים עוד את הגלות.**

גם במצבות הזאת דם הקורבן על פתחי הבתים מופיע עיקרונו זה (שמות יב, יג):

והיה הדם לכם לאוט על הפתחים אשר אתם שם וראייתי את הדם ופסחתי עלכם ולא יהיה בכם נגף למחית בהפטני בארץ מצרים.

מתייחסים לכך חז"ל (מכילתא דרבי ישמעאל, בא, מסכתא דפסחא, ז):
"וַיָּרַא יְהוָה אֶת הַדָּם" – היה רבי ישמעאל אומר: והלא הכל גליוי לנו! ... ומה תלמוד לומר: "וַיָּרַא יְהוָה אֶת הַדָּם"? אלא, בשכר מצוה שאתם עושים אני נגלה וחס עליכם, שנאמר: "וְפִסְחַתְּךָ עֲלֵיכֶם".

האמנם זוקק הקדוש ברוך הוא לסייען הבתים בדם כדי לדעת על אלו בחטים לפסוח ובallo בתים להשחתה?
אלא, שהקדוש ברוך הוא רוצה "לראות", כביכול, שישראלי רוצחים לצאת מצרים, שהם עושים פעהה מצדם המבטאת את רצונם להיגאל.
המדרש מביא הסבר נוסף לפסוק: "וַיָּרַא יְהוָה אֶת הַדָּם":

דבר אחר: "וַיָּרַא יְהוָה אֶת הַדָּם" – רואה אני דם עקיתו של יצחק...
וכי זה דם עקיתו של יצחק?! הלא זה דם קרבן הפסח! אלא, עקידת יצחק מבטאת את שיא מסירות הנפש של עם ישראל לפני ד'. הקדוש ברוך הוא בקש שבמעשה הפסח תתגלה אוטה מסירות נפש ובזכותה יצאו ישראל מצרים. דם קרבן הפסח ודם עקיתו של יצחק, מבחינה זו – חד הוא!

אלו הן שלוש ההלכות המייחדות את פסח מצרים על פני פסח דורות. שלשות המעשים הללו הם מעשיים שלנו, של עם ישראל, המלאים במסירות נפש ומבטאים את כוחנו לעמוד כנגד האדון המצרי ולומר: "אני עושה את שאני חש צורך לעשויות – את מה שהקדוש ברוך הוא ציווה עלי!", הם מגלים את רצוננו לצאת מהגלות. כל אלו באים להدلיק את ניצוץ החירות בתוכנו, שזהו צורך הכרחי ליציאת מצרים ולגאולה.

עונה רב' צדוק:
אך זהו ההכהנה, שמצוינים לכלת אחורי ד' – "לכתר אמרי בפמקבר" (ירמיהו ב, ב).

קיימים ערך רב ומהותי להבלטת החיפזון על ידי ישראל. היה צורך שישראל בטאו את סלידתם מהגלות, מצרים. האכילה בחיפזון שימושה ביטויי מעשי להשתוקקות ישראל להסתלקות מצרים והשopia לכלת אחר ד'. בכך ישראל הזכהו: "אין לנו חלק למצרים, איננו שייכים לכאן, אנו שייכים לך" ברוך הוא וכל חפצינו כבר להסתלק ממקום זה ולכלת אחר ד". היה צורך בפועלה מעשית מצד ישראל – כך אנו רואים שוב, **השתתפות ישראל בתהילך הגאולה.**

ח"ל דנו בסיבה לשם אנו שותים ארבע כוסות יין בليل הסדר. מעלה רב' יוחנן הסבר, בשם רב' בנייה (ירושלמי פסחים י, א):

ונגד ארבע גאות:

"לכו אמר לבני ישראל: אני ד' והוזאתני אתכם מתקמת סבלת מצרים וizationalתיכם מעצצתם וגעלותיכם בזרע נטווה ובשפטים גדלים. ולקחתני אתכם לי לעם וקחתי לכם לאלהים...".

ארבע לשונות של גאולה נאמרו בפסוק, וננגדן שותים ארבע כוסות יין בليل הסדר.

לשון הגאולה הראשונה, היא: "זהצאתני אתכם מפתחת סבלת מצרים". בצורה פשוטה, הפסוק מתיחס להוצאה מהסבל שסבירו ישראל למצרים. אולם, **חידושי הר"ם**⁸ הולחן הסבר נוסף (תחילת וארא):

הגאולה הראשונה היא מה שמאסים את הגלות, וכל זמן כஸובלים את הגלות אי אפשר להגאולה שתבוא.

"והוזאתני אתכם מפתחת סבלת מצרים" – פירושו: אוציאה מכם את הרצון לסייע את המצרים ומאס בעיניכם את הגלות שלא תוכלו עוד לסייע אותה.

השלב הראשון בדרך לגאולה הוא אי סבילת הגלות. כדי לצאת יש צורך

⁸. רב' יצחק מאיר אלתר. מייסודה ואדמותו רה הראשון של חסידות גור. סבו של ר' אריה ליב, בעל ה"שפת אמת".

לומר, כי ירושלים אמנים תבונה כשים בנו בני ישראל לה תכליות הכוורת עד שיחוננו אבניה ועפרה.

הגאולה בואת תבואה רך כאשר כיסופינו אליה הגיעו לשיאים ויבואו לידי ביטויים מעשיים – עשיית פועלות המקדמות את יציאתנו מהגלות ושיבתנו ארץ – "שיחוננו אבניה ועפרה".

להעיר מחדש את ניצוץ החירות!

מתוך מבט זה יש לסקור את אירוני דרונו במאה וחמשים שנה לאחרונות. תנועת "חיבת ציון", על גוניה השונים ופועלותיה המרובות נבעה מ"Ấתערותא דلتתא" של עם ישראל, מהתלקחות ניצוץ החירות בתוכנו. **מאנסנו בגלוות!** עליינו לארץ ישראל, בנינו אותה באהבה ובמסירות נפש. זקפנו את קומתנו וכותזאה מכך זקינו לתקומות מדינת ישראל ולקיובן הגלויות המופלא. כל אלו כתוצאה מאותו ניצוץ חירות שעלה ובקע בלבבות בני ישראל והניע אותם לפועלות מעשיות.

והנה ביום, למלחה משישים שנות עצמאיות למדינתנו, זkok ניצוץ החירות שבנו ללבוי **משמעותי** וזקיפות קומתנו. במשך השנים שקענו בבעיות, קשיים וסיבוכים, וכותזאה מכך ניצוץ החירות נשחק ובזקיפות קומתנו חל כירוסם – דבר הבא לידי ביטוי בחולאים לאומיים מגוונים וקשים.

באה "שבת הגדול" ומעוררת אותנו מחדש לשוב ולהתעורר, לאמץ ולהזק את ניצוץ החירות ולהגביר את זקיפות קומתינו. עליינו לומר במלוא הביטחון והאמונה: **תהליך הגאולה, משתחל – ודאי לא יפסיק!** הקודש ברוך הוא ודאי ישלים את שהחל בו. במשמעותנו אנו יכולים לזרז את תהליך הגאולה, או חיללה, **לעכבו – אך אין אפשרות להפסיקו**¹⁰.

moboa_beshem_hagora (קוב התור א, יג):

לדעת מרראש, כי בעקבות משיחא מכל צרה יוצאה ישועה, והישועה באה מתוך צרה... לדעת מרראש כי ארץ ישראל ונקיות ביסורים, אבל בהה היא נקיות ממש... חיללה לנו לסתת אחרו במשהו, אם יהיה חס ושלום איזה קושי, איזה מכשלה בדרך

"כайлן הוא יצא ממצרים"

בליל הסדר אנו קוראים את לשון המשנה במסכת פסחים (י, ה):
בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כайлן הוא יצא ממצרים...

בכל דור ודור צריכה יציאת מצרים **להתחדש** בקירכנו, "בכל יום יהיו בעיניך חדשים"⁹. בכל דור ודור צריך ניצוץ החירות להידלק בתוכנו.

פסח איינו רק זיכרון לאותם אירועים ההיסטוריים שאירעו לאבותינו לפני מעלה משלוחת אלף שנים. פסח, "זמן חירותינו", מדריך אותנו שהחריות **צריכה לבוער בתוכנו גם עכשיו**, להיות מי שנה מחדש את יציאתנו להירות.

כדי שנגיעה לחג הפסח, "זמן חירותנו", אנו צריכים לעבור ב"שבת הגדול", המהווה את הפתח **לייציאת מצרים**, השער ל"זמן חירותנו".

זאת התשובה לשאלתנו על **"שולחן ערוך"** בה פתחנו: מדוע מצא לנכון **"שולחן ערוך"** להזכיר סימן שלם ביחס לשבת הגדול? האם היא, כי **"שולחן ערוך"** איינו בא בספר לנו רק איך **"קוראים"** לשבת מיוחדת זו, הוא בא למדנו את מהותה של שבת זו – הדלקת ניצוץ החירות בתוכנו, שהוא השער **לייציאת מצרים**, ואך ורק דרכה ניתנת להיכנס **לזמן חירותנו**.

לעיקרין זה ישנה **משמעות מיוחדת** לדרונו, כפי שמלמד אותנו אור-
החים הקדושים (ויקרא כה, כה):

הגאולה תהיה בעיר ליבות בני אדם, ויאמר להם: הטוב לכם כי תשבו חוץ, גולים מעל שולחן אביכם?

תחילת הגאולה נעוצה במאיסת הגלות, בכך **ישראל יבין וייחשו**, שהגעה השעה לעזיבת הגלות. **ישראל ישאפו להיגאל ולשוב לארצם**, וכדברי רבבי יהודה הילוי בסוף ספר הכהורי (ה, כז):

"**אפקה תקום פרחם ציון, כי עת לחננה, כי בא מזעך, כי רצך**
עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו" (תהלים קב, יד-טו) – רצחה

9. רשי' דברים כו, ט, ומ庫רו, כנראה, מה"ל (פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) דברם ואתחנן יא, א): "שיהו בכל יום ויום כמו חדשים בעיניך כאלו קבלתם היום מהר סייני".

10. ראה בarcerות בספריו: "קמעא-קמעא, מדינת ישראל ראשית צמיחת גאולתנו", שער א, פרק יא.

הסדר שמעל לסדר

אימרה עממית אומרת שלעם ישראל אין סדר כלל – شهرى, כחסוף – סוף יש להם: "ליל סדר", מיד הם שואלים: "מה נשנה הלילה זהה מכל הלילות?".

האמת היא, שבמשפט זה טמון עמוק גדול: אכן לעם ישראל אין סדר. ישראל הם **מעל הסדר!** "ליל הסדר" בא להפגיש אותנו עם הסדר המזוהה של ישראל, שהוא באמת מעל לסדר הרגיל בעולם.

לפי הסדר הרגיל, כשם שאנשים מזמנים – כך גם עםים אובדים. דבר זה בולט כמשמעותי בפרשנויות היסטוריות. כל העמים העתיקים, בין שהיו קטנים או גדולים, בין היו מייעוטים זניחים או מעצמות על – בסופו של דבר – ירדו כולם מעל במת ההיסטוריה.

לפי הסדר הרגיל בעולם, עם ישראל כבר מזמן לא היה צריך להיות קיים. במיוחד לאור העובדה, שעשו הכל להשמדתו: גזירות ורדיפות, שחיתות ופוגרומים ונחרי נחליהם. "שבכל דור ודור עומדים עליינו לכלותינו".

ובכל זאת – עם ישראל חי וכיום!

אכן: "מה נשנה?!"

"זה קדוש ברוך הוא מצילנו מדם". זהו היסוד האמייתי של נצח ישראל. **הסדר של עם ישראל הוא מעל הטבע.** שום אומה לא יכולה ולא תוכל לנו, שום כוח שבעולם שיופעל עליינו – לא יתגבר על נצחות אומתינו.

"ليل הסדר" הוא שמחיג אותנו עם הסדר המזוהה שלנו, הסדר העלי – טבאי של עם ישראל.

עובדתנו. ולהיות בטוחים, כי דוחק ממנה יעקב יושע, ומן המיצר נגיעה למרחבה.

יש לזכור שאנו חיים בדור מיוחד, דור הגאולה, על אוותתו וסיבוכיו. גם כשישנים קשיים – אין להתייחס! ארץ ישראל אלמנת נקנית ביסורים (ראה ברכותה, א), אך בכך "היא נקנית ממש". תקופת הגאולה מלאה סיבוכים ומכתולים, אך בעוזרת ד', ממען יצא מותק.

"שבת הגדול" חוזרת ומלמדת אותנו שהכל מתחילה מעתנו – כשהאנו יודעים לעמוד על שלנו ולדבר בשפה ברורה ללא גמגום – אז שיניהם של העומדים נגדנו קהות – כל עוד הדבר ברור לנו. כך הוא הדבר מיי גאותת מצרים ועד ימי גאותתנו שלנו.

על עם ישראל לשוב לעצמאותו ולעוצמתו הרוחנית והפנימית. לשוב לזריקות קומתו ולהחיותו האמיתית. אמת, אין מדובר במלאה של יום אחד וב"לחיצת כפתורה" פשוטה, מדובר בתהליך ממושך, אך אין ספק שהוא הכוון האמתי בו עליינו ללכת.

ומתוך כך, נזכה להתגשות נבואה מיכה (ז,טו) בשלמותה: "**כימי צאתך מארץ מזכים אראננו נפלאות!**"